

Podręcznik dla samorządów

Program „Rodzina 500 +” na podstawie ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195)

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

Szanowni Państwo,

przedstawiamy podręcznik instruktażowy dotyczący programu „Rodzina 500 plus” przygotowany przez ekspertów Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. W czasie vacatio legis, przed uruchomieniem programu 1 kwietnia br., nasi pracownicy przeprowadzą szkolenia dla przedstawicieli samorządów we wszystkich Urzędach Wojewódzkich. Zależy nam na tym, abyście byli Państwo jak najlepiej przygotowani do obsługi programu, potrafili odpowiedzieć na wątpliwości rodzin oraz mieli wszystkie niezbędne narzędzia do pracy przy realizacji tego zadania.

Program „Rodzina 500 plus” to pierwsze tak szerokie i uniwersalne wsparcie dla polskich rodzin. Celem programu jest pomoc w wychowywaniu dzieci, a także odwrócenie negatywnego trendu demograficznego w naszym kraju. Według prognoz w ciągu 10 lat dzięki programowi będziemy mieli 278 tys. dodatkowych urodzeń.

Wiele rodzin nie podejmuje decyzji o kolejnym dziecku ze względu na swoją sytuację materialną. 500 zł miesięcznie na dziecko to realne wsparcie, które trwać będzie do ukończenia przez dziecko 18 lat. Wsparciem objętych zostanie ok. 2,7 mln rodzin wychowujących 3,7 mln dzieci.

Bardzo dziękuję Państwu za dotychczasową współpracę i dyskusję podczas konsultacji społecznych programu „Rodzina 500 plus”. Start programu to dla nas wszystkich ważny moment, na który najbardziej czekają polskie rodziny. Nie możemy ich zawieść, dlatego musimy być jak najlepiej przygotowani do przyjmowania wniosków i wypłat świadczeń. Wraz ze swoimi współpracownikami służymy państwu pomocą i wsparciem.

Z poważaniem
Elżbieta Rafalska

Elżbieta Rafalska
Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

Program „Rodzina 500 +” na podstawie ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195)

Zawarte w materiale wyjaśnienia dotyczące poszczególnych przepisów ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci mogą być wykorzystane tylko jako pomoc przy prowadzeniu postępowań administracyjnych i podejmowaniu decyzji w sprawie uprawnień do świadczenia wychowawczego.

Jednocześnie należy podkreślić, że niniejszy materiał nie stanowi wiążącej wykładni a każdy przypadek powinien być rozpatrywany przez organ właściwy indywidualnie w oparciu o obowiązujące przepisy i stan faktyczny danej indywidualnej sprawy.

Użyte w materiale określenia i skróty oznaczają:

ustawa – ustawę z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,

rozporządzenie – rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenie wychowawcze,

u. ś. r. – ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 114 z późn. zm.).

1. Przepisy ogólne

Ustawa określa warunki nabywania prawa do świadczenia wychowawczego oraz zasady przyznawania i wypłacania tego świadczenia.

Zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy, świadczenie wychowawcze przysługuje: obywatelom polskim oraz niektórym kategoriom cudzoziemców. Świadczenie wychowawcze będzie przysługiwać cudzoziemcom:

- a) do których stosuje się przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego,
- b) jeżeli wynika to z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów dwustronnych o zabezpieczeniu społecznym,
- c) przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy udzielonego w związku z okolicznościami, o których mowa w art. 127 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz. U. poz. 1650, z późn. zm.), **jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.**

Ważne: dotyczy to tych cudzoziemców, którzy otrzymali Zezwolenie na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji.

- d) posiadającym kartę pobytu z adnotacją „dostęp do rynku pracy”, z wyłączeniem obywateli państw trzecich, którzy uzyskali zezwolenie na pracę na terytorium państwa członkowskiego na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy, obywateli państw trzecich przyjętych w celu podjęcia studiów oraz obywateli państw trzecich, którzy mają prawo do wykonywania pracy na podstawie wizy, **jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.**

Ważne: Prawo do świadczenia wychowawczego przysługuje wyżej wymienionym osobom (obywatelom polskim i cudzoziemcom), jeżeli zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres, w którym mają otrzymywać świadczenie wychowawcze, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej. (art. 1 ust. 3 ustawy).

Art. 2 ustawy zawiera objaśnienie pojęć ustawowych - słowniczek, (kolorem czerwonym wyróżniono pojęcia, na które należy szczególnie zwrócić uwagę oraz te, które różnią w stosunku do obowiązującej u. ś. r.):

- 1) **dochód** - oznacza to dochód w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych;
- 2) **dochód członka rodziny** - oznacza to przeciętny miesięczny dochód członka rodziny osiągnięty w roku kalendarzowym poprzedzającym okres, na który ustalane jest prawo do świadczenia wychowawczego, z zastrzeżeniem art. 6 ust. 1-3;

Ważne: rokiem kalendarzowym, który będzie brany pod uwagę przy ustalaniu prawa do świadczenia wychowawczego na pierwszy okres (trwający od 1 kwietnia 2016 do 30 września 2017 r.) jest rok 2014. W kolejnym okresie (2017/2018), który rozpocznie się 1 października 2017 r., rokiem „bazowym”, z którego dochód rodziny będzie brany pod uwagę będzie rok 2016.

- 3) **dochód dziecka** pozostającego pod opieką opiekuna prawnego - oznacza to przeciętny miesięczny dochód uzyskany w roku kalendarzowym poprzedzającym okres, na który ustalane jest prawo do świadczenia wychowawczego, z zastrzeżeniem art. 6 ust. 1-3;
- 4) **dochód rodziny** - oznacza to sumę dochodów członków rodziny
- 5) **dziecko** - oznacza to dziecko własne, dziecko małżonka, dziecko przysposobione oraz dziecko, w sprawie którego toczy się postępowanie o przysposobienie, lub dziecko znajdujące się pod opieką prawną;

6) emerytury i renty - oznacza to emerytury i renty inwalidzkie oraz renty z tytułu niezdolności do pracy, w tym renty szkoleniowe, określone w przepisach o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, o ubezpieczeniu społecznym rolników, o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin, o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego, a także uposażenia w stanie spoczynku określone w przepisach prawa o ustroju sądów powszechnych, przepisach o prokuraturze oraz w przepisach o Sądzie Najwyższym, a także renty szkoleniowe i renty z tytułu niezdolności do pracy określone w przepisach o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, renty z tytułu niezdolności do pracy określone w przepisach o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach, a także renty strukturalne określone w przepisach o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej oraz w przepisach o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich;

Ważne: powyższy przepis nie dotyczy renty rodzinnej.

- 7) gospodarstwo rolne - oznacza to gospodarstwo rolne w rozumieniu przepisów o podatku rolnym;
- 8) instytucja zapewniająca całodobowe utrzymanie - oznacza to dom pomocy społecznej, młodzieżowy ośrodek wychowawczy, schronisko dla nieletnich, zakład poprawczy, areszt śledczy, zakład karny, szkołę wojskową lub inną szkołę, jeżeli instytucje te zapewniają nieodpłatnie pełne utrzymanie;

Ważne: różnica w stosunku do obowiązującej dotychczas definicji zawartej w u. ś r.- instytucją zapewniającą całodobowe utrzymanie w rozumieniu przepisów ustawy nie jest zakład opiekuńczo-leczniczy, zakład pielęgnacyjno - opiekuńczy, ani placówka opiekuńczo - wychowawcza.

- 9) niepełnosprawne dziecko - oznacza to dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności określonym w przepisach o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych albo orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności;
- 10) opiekun faktyczny dziecka - oznacza to osobę faktycznie opiekującą się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu opiekuńczego o przysposobienie dziecka;
- 11) organ właściwy - oznacza to wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, właściwych ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o świadczenie wychowawcze lub otrzymującej świadczenie wychowawcze;
- 12) osoby pozostające na utrzymaniu - oznacza to członków rodziny utrzymujących się z połączonych dochodów tych osób;
- 13) osoba samotnie wychowująca dziecko - oznacza to pannę, kawalera, wdowę, wdowca, osobę pozostającą w separacji orzeczonej prawomocnym wyrokiem sądu, osobę rozwiedzioną, chyba że wychowuje wspólnie co najmniej jedno dziecko z jego rodzicem;
- 14) pierwsze dziecko - oznacza to jedyne lub najstarsze dziecko w rodzinie w wieku do ukończenia 18. roku życia; w przypadku dzieci urodzonych tego samego dnia, miesiąca i roku, będących najstarszymi dziećmi w rodzinie w wieku do ukończenia 18. roku życia, pierwsze dziecko oznacza jedno z tych dzieci wskazane przez osobę, o której mowa w art. 4 ust. 2;

15) przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego - oznacza to rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE L 166 z 30.04.2004, str. 1, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 5, str. 72, z późn. zm.) oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz. Urz. UE L 284 z 30.10.2009, str. 1, z późn. zm.);

16) rodzina - oznacza to odpowiednio następujących członków rodziny: małżonków, rodziców dzieci, opiekuna faktycznego dziecka oraz zamieszkujące wspólnie z tymi osobami, pozostające na ich utrzymaniu dzieci w wieku do ukończenia 25. roku życia, a także dzieci, które ukończyły 25. rok życia, legitymujące się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, jeżeli w związku z tą niepełnosprawnością przysługuje świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy albo zasiłek dla opiekuna, o którym mowa w ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (Dz. U. poz. 567 oraz z 2015 r. poz. 1240 i 1359); do członków rodziny nie zalicza się dziecka pozostającego pod opieką opiekuna prawnego, dziecka pozostającego w związku małżeńskim, a także pełnoletniego dziecka posiadającego własne dziecko;
- w przypadku gdy dziecko, zgodnie z orzeczeniem sądu, jest pod opieką naprzemienną obojga rodziców rozwiedzionych lub żyjących w separacji lub żyjących w rozłączeniu, dziecko zalicza się jednocześnie do członków rodzin obojga rodziców (opieka naprzemienna);

17) szkoła - oznacza to szkołę podstawową, gimnazjum, szkołę ponadgimnazjalną oraz szkołę artystyczną, w której realizowany jest obowiązek szkolny i obowiązek nauki, a także młodzieżowy ośrodek socjoterapii, specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy, specjalny ośrodek wychowawczy dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, a także ośrodek umożliwiający dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim, oraz dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki;

18) umiarkowany stopień niepełnosprawności - oznacza to:

- a) niepełnosprawność w umiarkowanym stopniu w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- b) całkowitą niezdolność do pracy orzeczoną na podstawie przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
- c) posiadanie orzeczenia o zaliczeniu do II grupy inwalidów;

19) utrata dochodu - oznacza to utratę dochodu spowodowaną:

- a) uzyskaniem prawa do urlopu wychowawczego,
- b) utratą prawa do zasiłku lub stypendium dla bezrobotnych,
- c) utratą zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej,
- d) utratą zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, a także emerytury lub renty, renty rodzinnej lub renty socjalnej,
- e) wyrejestrowaniem pozarolniczej działalności gospodarczej lub zawieszeniem jej wykonywania w rozumieniu art. 14a ust. 1d ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 584, z późn. zm.),
- f) utratą zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego lub zasiłku macierzyńskiego, przysługujących po utracie zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej,

- g) utratą zasądzonych świadczeń alimentacyjnych w związku ze śmiercią osoby zobowiązanej do tych świadczeń lub utratą świadczeń pieniężnych wypłacanych w przypadku bezskuteczności egzekucji alimentów w związku ze śmiercią osoby zobowiązanej do świadczeń alimentacyjnych,
 - h) utratą świadczenia rodzicielskiego,
 - i) utratą zasiłku macierzyńskiego, o którym mowa w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników,
 - j) utratą stypendium doktoranckiego określonego w art. 200 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z późn. zm.);
- 20) uzyskanie dochodu - oznacza to uzyskanie dochodu spowodowane:
- a) zakończeniem urlopu wychowawczego,
 - b) uzyskaniem prawa do zasiłku lub stypendium dla bezrobotnych,
 - c) uzyskaniem zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej,
 - d) uzyskaniem zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego, nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, a także emerytury lub renty, renty rodzinnej lub renty socjalnej,
 - e) rozpoczęciem pozarolniczej działalności gospodarczej lub wznowieniem jej wykonywania po okresie zawieszenia w rozumieniu art. 14a ust. 1d ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej,
 - f) uzyskaniem zasiłku chorobowego, świadczenia rehabilitacyjnego lub zasiłku macierzyńskiego, przysługujących po utracie zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej,
 - g) uzyskaniem świadczenia rodzicielskiego,
 - h) uzyskaniem zasiłku macierzyńskiego, o którym mowa w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników,
 - i) uzyskaniem stypendium doktoranckiego określonego w art. 200 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym;
- 21) zatrudnienie lub inna praca zarobkowa - oznacza to wykonywanie pracy na podstawie stosunku pracy, stosunku służbowego, umowy o pracę nakładczą oraz wykonywanie pracy lub świadczenie usług na podstawie umowy agencyjnej, umowy zlecenia, umowy o dzieło albo w okresie członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, spółdzielni kółek rolniczych lub spółdzielni usług rolniczych, a także prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej;
- 22) znaczny stopień niepełnosprawności - oznacza to:
- a) niepełnosprawność w stopniu znacznym w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
 - b) całkowitą niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji orzeczoną na podstawie przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych,
 - c) stałą albo długotrwałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym i do samodzielnej egzystencji albo trwałą lub okresową całkowitą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym i do samodzielnej egzystencji orzeczone na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników w celu uzyskania świadczeń określonych w tych przepisach,
 - d) posiadanie orzeczenia o zaliczeniu do I grupy inwalidów,
 - e) niezdolność do samodzielnej egzystencji orzeczoną na podstawie przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych lub przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Ważne: przy ustalaniu prawa do świadczenia rodzinnego na pierwsze dziecko (czyli w przypadku kiedy jest konieczne ustalenie sytuacji dochodowej rodziny), ustawa odsyła do definicji dochodu zawartej w art. 3 pkt 1 u.ś.r.

2. Świadczenia wychowawcze

Celem świadczenia wychowawczego jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych. Świadczenie wychowawcze przysługuje:

- matce,
- ojcu,
- opiekunowi faktycznemu dziecka,
- opiekunowi prawnemu dziecka.

Świadczenie wychowawcze przysługuje do dnia ukończenia przez dziecko 18. roku życia (*uwagę należy zwrócić na przepis art. 5 ust. 2 ustawy dotyczący podzielności świadczenia*).

Ważne: uwaga odmiennie niż w u. ś. r. (w przypadku zasiłku rodzinnego) osoba samotnie wychowująca dziecko (patrz definicja art. 2 pkt 13 ustawy) nie musi mieć zasądzonych alimentów aby otrzymać świadczenie wychowawcze. Osoba samotnie wychowująca dziecko ubiegająca się o świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko nie musi zatem wykazywać drugiego rodzica w składzie rodziny (stąd zapisana w ustawie definicja osoby samotnie wychowującej dziecko stanowiąca wyjątek od ogólnej definicji rodziny) i w konsekwencji nie musi dołączać do wniosku informacji/oświadczeń o dochodach osiągniętych przez drugiego rodzica dziecka.

Świadczenie wychowawcze przysługuje w wysokości 500,00 zł miesięcznie na dziecko w rodzinie.

Ważne: przypadku urodzenia dziecka, ukończenia przez dziecko 18. roku życia lub w przypadku gdy dziecko, zgodnie z orzeczeniem sądu, jest pod opieką naprzemienną obydwójga rodziców rozwiedzionych, żyjących w separacji lub żyjących w rozłączeniu, kwotę świadczenia wychowawczego przysługującą za niepełny miesiąc ustala się, dzieląc kwotę tego świadczenia przez liczbę wszystkich dni kalendarzowych w tym miesiącu, a otrzymaną kwotę mnoży się przez liczbę dni kalendarzowych, za które to świadczenie przysługuje. Kwotę świadczenia wychowawczego przysługującą za niepełny miesiąc zaokrągla się do 10 groszy w górę (art. 5 ust. 2 ustawy).

Uwaga: zgodnie z art. 5 ust. 3 i ust. 4 ustawy świadczenie wychowawcze przysługuje **na pierwsze dziecko** (patrz definicja pierwszego dziecka – art. 2 pkt 14 ustawy) **jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 800,00 zł**. Jeżeli członkiem rodziny jest dziecko niepełnosprawne, świadczenie wychowawcze przysługuje na pierwsze dziecko **jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie przekracza kwoty 1 200,00 zł**.

Przykład 1: Rodzina 4 – osobowa z dwójką dzieci w wieku 10 i 14 lat ubiega się o świadczenie wychowawcze na dzieci.

Zgodnie z zawartą w ustawie definicją pierwszego dziecka (art. 2 pkt 14) pierwszym dzieckiem w tej rodzinie będzie dziecko 14 – letnie.

W tej rodzinie rodzic otrzyma świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko (14 lat) w przypadku spełnienia kryterium dochodowego. Natomiast na młodsze dziecko (10 lat) świadczenie wychowawcze będzie przysługiwać bez względu na wysokość dochodów rodziny.

Przykład 2: Rodzina 4 – osobowa z dwójką dzieci w wieku 10 i 19 lat ubiega się o świadczenie wychowawcze na dziecko.

Zgodnie z zawartą w ustawie definicją pierwszego dziecka (art. 2 pkt 14) pierwszym dzieckiem w tej rodzinie będzie dziecko 10 – letnie.

W tej rodzinie rodzic otrzyma świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko (10 lat) w przypadku spełnienia kryterium dochodowego. Istotne jest, że 19 –letnie dziecko może być zaliczone do składu rodziny jeżeli zamieszkuje wspólnie z rodzicami i pozostaje na ich utrzymaniu. (patrz definicja rodziny art. 2 pkt 16 ustawy).

Przykład 3: Rodzina 3 – osobowa z jednym dzieckiem 17 lat, (które kończy 18 lat 16 września 2016 r.), ubiega się o świadczenie wychowawcze na dziecko. Dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w tej rodzinie wynosi 750 zł na osobę w rodzinie czyli nie przekracza kryterium dochodowego (800 zł).

Zgodnie z zawartą w ustawie definicją pierwszego dziecka (art. 2 pkt 14) pierwszym dzieckiem (i jedynym) w tej rodzinie jest dziecko 17 – letnie, (które 18 urodziny obchodzi 16 września 2016 r., a więc zgodnie z art. 112 zdanie drugie kodeksu cywilnego dziecko to kończy 18 lat z upływem 15 września 2016 r.). W tej rodzinie rodzic otrzyma świadczenie wychowawcze na to dziecko ponieważ jest spełnione kryterium dochodowe określone w ustawie.

Należy pamiętać, że świadczenie wychowawcze za wrzesień 2016 r. będzie podzielne (patrz art. 5 ust. 2) i będzie w tym przypadku przysługiwać za 15 dni września w kwocie 250 zł: 500 zł (kwota świadczenia)/30 dni (liczba wszystkich dni kalendarzowych we wrześniu = 16,6666... x 15 (liczba dni, za które świadczenie wychowawcze w tym miesiącu przysługuje) = 249,9999... zł po zaokrągleniu 250 zł.

Przykład 4: Rodzina 3 – osobowa z jednym dzieckiem 10 lat. Dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w tej rodzinie wynosi 820 zł na osobę w rodzinie czyli przekracza kryterium dochodowe (800 zł) uprawniające do świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko. Jednak 12 kwietnia 2016 r. w tej rodzinie rodzi się kolejne dziecko (rodzina składa się już z 4 osób). 30 kwietnia 2016 r. rodzina występuje z wnioskiem o świadczenie wychowawcze na dwoje dzieci.

Zgodnie z zawartą w ustawie definicją pierwszego dziecka (art. 2 pkt 14) pierwszym dzieckiem w tej rodzinie będzie dziecko 10 – letnie.

W tej rodzinie rodzic otrzyma świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko (10 lat) ponieważ po urodzeniu kolejnego dziecka jest już spełnione kryterium dochodowe. Na drugie (nowo narodzone dziecko) świadczenie przysługuje bez względu na sytuację dochodową rodziny.

Uwaga: prawo do świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko (10 lat) zostanie ustalone od 1 kwietnia 2016 r. i wynosić będzie 500 zł na to dziecko. Natomiast prawo do świadczenia wychowawcze na drugie dziecko (urodzone 12 kwietnia 2016 r.) zostanie ustalone od 12 kwietnia 2016 r. i będzie podzielne (patrz art. 5 ust. 2 ustawy) i w tym przypadku będzie przysługiwać za 19 dni kwietnia w kwocie 316,70 zł: 500 zł (kwota świadczenia)/30 dni (liczba wszystkich dni kalendarzowych w kwietniu = 16,6666... x 19 (liczba dni, za które świadczenie wychowawcze w tym miesiącu przysługuje) = 316,666... zł po zaokrągleniu 316,70 zł.

Zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy, świadczenie wychowawcze przysługuje matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka.

Przykład 5: Rodzina 5 – osobowa: dwoje rodziców (związek nieformalny- rodzice nie są małżeństwem) i 3 dzieci w wieku 5, 10 i 12 lat (dziecko 5 –letnie jest dzieckiem wspólnym tych rodziców natomiast dziecko 10-letnie jest dzieckiem matki z poprzedniego związku, a dziecko 12 – letnie dzieckiem ojca z poprzedniego związku).

Dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w tej rodzinie wynosi 750 zł na osobę w rodzinie czyli nie przekracza kryterium dochodowego (800 zł). W tej rodzinie świadczenie wychowawcze będzie więc przysługiwało na wszystkie dzieci w rodzinie.

Uwaga: w tym przypadku istnieje konieczność złożenia dwóch wniosków przez każdego z rodziców. Wynika to wprost z zapisu art. 4 ust. 2 ustawy, który wyraźnie wskazuje komu przysługuje świadczenie wychowawcze (matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, opiekunowi prawnemu dziecka). W związku z tym, w tej rodzinie kobieta nie może otrzymać świadczenia wychowawczego na dziecko 12-letnie ponieważ nie jest jego matką – świadczenie wychowawcze przysługuje jej zatem tylko na pozostałe dzieci w wieku 5 i 10 lat. Natomiast na pierwsze dziecko (12 – letnie) wniosek o świadczenie powinien złożyć jego ojciec.

Uwaga: W obu wnioskach (składanych zarówno przez matkę jak i ojca) skład rodziny będzie ten sam, czyli 5 – osobowy (rodzice i 3 dzieci) - pomimo tego, że rodzice nie są małżeństwem, to posiadają wspólne dziecko, które razem wychowują (dziecko 5 – letnie) i z tego wynika, że zgodnie z art. 2 pkt 16 w związku z art. 2 pkt 13 ustawy tworzą jedną rodzinę. Oznacza to, że:

Ojciec powinien złożyć wniosek na swoje, 12 – letnie dziecko, które jest pierwszym dzieckiem w tej rodzinie i tylko w przypadku ustalania prawa do świadczenia wychowawczego na to dziecko będzie ustalany dochód rodziny. (Skład rodziny w tym wniosku: rodzice i trójka dzieci).

Matka powinna natomiast złożyć wniosek na swoje 10 – letnie dziecko – w tym przypadku nie będzie brany pod uwagę dochód rodziny. (Skład rodziny w tym wniosku: rodzice i trójka dzieci).

Natomiast o świadczenie wychowawcze na wspólne dziecko, które rodzice razem wychowują (dziecko 5 – letnie) może ubiegać się matka albo ojciec w składanych przez siebie wnioskach na starsze dzieci. (Skład rodziny w tym wniosku: rodzice i trójka dzieci).

Ważne: pierwszym dzieckiem w rozumieniu ustawy w tej rodzinie w obu wnioskach, będzie dziecko 12 – letnie, to jest najstarsze dziecko w rodzinie w wieku do ukończenia 18. roku życia.

3. Zasady ustalania dochodu rodziny

W zakresie ustalania dochodu rodziny (w tym w związku z uzyskaniem i utratą dochodu) ustawa zawiera przepisy analogiczne do regulacji zawartych w u.ś.r. Szczegółowe zasady ustalania dochodu rodziny w przypadku ustalania prawa do świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko zostały określone w art. 7 ustawy. Dochód członka rodziny to przeciętny miesięczny dochód członka rodziny **osiągnięty w roku kalendarzowym poprzedzającym okres, na jaki ustalane jest prawo do świadczenia wychowawczego**, z zastrzeżeniem przepisów dotyczących utraty i uzyskania dochodu (art. 2 pkt 2 ustawy). Dochód rodziny natomiast to suma dochodów członków rodziny (art. 2 pkt 4 ustawy).

Ważne: Pierwszy okres, na który ustalane jest prawo do świadczenia wychowawczego, rozpoczyna się 1 kwietnia 2016 r. i kończy się dnia 30 września 2017 r. W przypadku ustalania prawa do świadczenia wychowawczego na pierwszy okres, rokiem kalendarzowym, z którego dochody stanowią podstawę ustalenia prawa do świadczenia wychowawczego, jest rok kalendarzowy 2014. Prawo do świadczenia ustala się z uwzględnieniem określonych ustawą przepisów o utracie i uzyskaniu dochodu (patrz art. 48 ustawy).

Utrata dochodu

W dochodzie rodziny warunkującym prawo do świadczenia wychowawczego nie uwzględnia się dochodów utraconych w roku kalendarzowym poprzedzającym okres, na jaki ustalane jest prawo do świadczenia wychowawczego, lub po tym roku. Zamknięty katalog dochodów utraconych jest zawarty w art. 2 pkt 19 ustawy. Utrata dochodu ma więc miejsce wtedy, gdy członek rodziny nie osiąga już dochodu, który utracił, np. w wyniku rozwiązania umowy o pracę. W takiej sytuacji do dochodu rodziny nie wlicza się dochodu utraconego, wymienionego w art. 2 pkt 19 ustawy.

Przykład 6: Ojciec wystąpił z wnioskiem o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego w kwietniu 2016 r. Jednocześnie we wniosku zaznaczył, że w rodzinie miała miejsce sytuacja uznawana za utratę dochodu (matka dziecka pobierała w 2014 r. zasiłek dla bezrobotnych, a po upływie okresu pobierania zasiłku pozostaje osobą bezrobotną, bez prawa do zasiłku). Ustalając dochód rodziny nie należy zatem uwzględniać dochodu osiągniętego w 2014 r. przez matkę dziecka z tytułu otrzymywanego zasiłku dla bezrobotnych (patrz art. 2 pkt 19 lit. b).

Uzyskanie dochodu

W przypadku uzyskania dochodu przez członka rodziny lub dziecko pozostające pod opieką opiekuna prawnego w roku kalendarzowym poprzedzającym okres, na jaki ustalane jest prawo do świadczenia wychowawczego, ustalając dochód członka rodziny lub dziecka pozostającego pod opieką opiekuna prawnego, osiągnięty w tym roku dochód dzieli się przez liczbę miesięcy, w których dochód ten był uzyskiwany, jeżeli dochód ten jest uzyskiwany w okresie, na jaki ustalane lub weryfikowane jest prawo do świadczenia wychowawczego (art. 7 ust. 2).

Przykład 7: Ojciec wystąpił z wnioskiem o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego w kwietniu 2016 r. Jednocześnie we wniosku zaznaczył, że w rodzinie miała sytuacja związana z uzyskaniem dochodu (matka dziecka w listopadzie 2014 r. podjęła zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, którą wciąż wykonuje). Ustalając dochód rodziny należy zatem uwzględniać dochód uzyskany, który został osiągnięty przez matkę dziecka z zatrudnienia w 2014 r. dzieląc go przez liczbę miesięcy, w których dochód ten był uzyskiwany.

W przypadku uzyskania dochodu przez członka rodziny lub dziecko pozostające pod opieką opiekuna prawnego po roku kalendarzowym poprzedzającym okres, na jaki ustalane jest prawo do świadczenia wychowawczego, dochód ich ustala się na podstawie dochodu członka rodziny lub dochodu dziecka pozostającego pod opieką opiekuna prawnego, powiększonego o kwotę osiągniętego dochodu za miesiąc następujący po miesiącu, w którym nastąpiło uzyskanie dochodu, jeżeli dochód ten jest uzyskiwany w okresie, na jaki ustalane lub weryfikowane jest prawo do świadczenia wychowawczego (art. 7 ust. 3).

W przypadku gdy członek rodziny jest umieszczony w pieczy zastępczej lub w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie, ustalając dochód rodziny w przeliczeniu na osobę nie uwzględnia się osoby umieszczonej w pieczy zastępczej lub w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie (czyli takiej osoby nie ma w składzie rodziny osoby ubiegającej się o świadczenia wychowawcze).

W przypadku ustalania dochodu z gospodarstwa rolnego przyjmuje się, że z 1 ha przeliczeniowego uzyskuje się dochód miesięczny w wysokości 1/12 dochodu ogłaszanego corocznie, w drodze obwieszczenia, przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 18 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym.

Przeciętny dochód z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 1 ha przeliczeniowego w 2014 r. wynosił 2506 zł, tj. 208,83 zł miesięcznie.

Ustalając dochód rodziny uzyskany z gospodarstwa rolnego, do powierzchni gospodarstwa stanowiącego podstawę wymiaru podatku rolnego wlicza się obszary rolne oddane w dzierżawę, z wyjątkiem:

- 1) oddanej w dzierżawę, na podstawie umowy dzierżawy zawartej stosownie do przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, części lub całości znajdującego się w posiadaniu rodziny gospodarstwa rolnego;
- 2) gospodarstwa rolnego wniesionego do użytkowania przez rolniczą spółdzielnię produkcyjną;
- 3) gospodarstwa rolnego oddanego w dzierżawę w związku z pobieraniem renty określonej w przepisach o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich ze środków pochodzących z Sekcji Gwarancji Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej oraz w przepisach o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich.

Ustalając dochód rodziny uzyskany przez dzierżawcę gospodarstwa rolnego oddanego w dzierżawę na zasadach, o których mowa w ust. 6, dochód uzyskany z gospodarstwa rolnego pomniejsza się o zapłacony czynsz z tytułu dzierżawy. Ustalając dochód rodziny uzyskany z wydzierżawionego od Agencji Nieruchomości Rolnych gospodarstwa rolnego, dochód uzyskany z gospodarstwa rolnego pomniejsza się o zapłacony czynsz z tytułu dzierżawy.

W przypadku gdy prawo do świadczenia wychowawczego ustala się na dziecko pozostające pod opieką opiekuna prawnego, ustalając dochód, uwzględnia się tylko dochód dziecka.

W przypadku gdy rodzina uzyskuje dochody z gospodarstwa rolnego oraz dochody pozarolnicze, dochody te sumuje się.

Kiedy świadczenie wychowawcze nie przysługuje?

Świadczenie wychowawcze nie przysługuje (art. 8 ustawy), jeżeli:

- 1) dziecko pozostaje w związku małżeńskim;
- 2) dziecko zostało umieszczone w instytucji zapewniającej całodobowe utrzymanie albo w pieczy zastępczej;
- 3) pełnoletnie dziecko ma ustalone prawo do świadczenia wychowawczego na własne dziecko (termin pełnoletni nie zawsze jest tożsamy w prawie z terminem osoby, która ukończyła 18 lat, w związku z możliwością uzyskania pełnoletności przez małoletnią kobietę poprzez zawarcie związku małżeńskiego - art. 10 § 2 kodeksu cywilnego).
- 4) członkowi rodziny przysługuje za granicą na dziecko świadczenie o podobnym charakterze do świadczenia wychowawczego, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

Ważne: podstawę odmowy przyznania świadczenia wychowawczego zawiera również art. 23 ust. 1 ustawy, który stanowi, że organ właściwy lub marszałek województwa odmawiają przyznania prawa do świadczenia wychowawczego, jeżeli osoba ubiegająca się o to świadczenie uniemożliwi przeprowadzenie wywiadu, o którym mowa w art. 15 ust. 1, lub nie udzieli podczas tego wywiadu wyjaśnień co do okoliczności objętych wywiadem.

4. Podmioty realizujące zadania w zakresie świadczenia wychowawczego

Przepisy dotyczące podmiotów realizujących zadania wynikające z ustawy są analogiczne do regulacji zawartych w u. ś. r

Organ właściwy

Postępowanie w sprawie świadczenia wychowawczego prowadzi organ właściwy, którym zgodnie z art. 2 pkt 11 ustawy, jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o świadczenie wychowawcze lub otrzymującej świadczenie wychowawcze.

Uwaga: Zgodnie z art. 53 ust. 1 ustawy (który wszedł w życie z dniem ogłoszenia ustawy, tj. 17 lutego 2016 r.), organy gminy i województwa do dnia wejścia w życie ustawy, tj. do 1 kwietnia 2016 r. wyznaczą lub utworzą jednostki organizacyjne właściwe do realizacji zadań z zakresu świadczenia wychowawczego.

Należy podkreślić, że art. 53 ust. 1 ustawy stosuje się w ścisłym powiązaniu z art. 10 ust 2 i 3 (oraz art. 11 ust. 2 ustawy w sprawach koordynacji) – co wprost wynika z zapisu art. 53 ust. 1.

W związku z tym, ustalając, który organ gminy jest właściwy do wyznaczenia jednostki właściwej w sprawach świadczeń wychowawczych, należy odwołać się do treści tychże przepisów.

Upoważnienie

Zgodnie z art. 10 ust. 2 ustawy, organ właściwy (definiowany zgodnie z art. 2 pkt 11 ustawy jako wójt, burmistrz lub prezydent miasta) może, w formie pisemnej, upoważnić swojego zastępcę, pracownika urzędu albo kierownika ośrodka pomocy społecznej lub innej jednostki organizacyjnej gminy, a także inną osobę na wniosek kierownika ośrodka pomocy społecznej lub innej jednostki organizacyjnej gminy do prowadzenia postępowań w sprawach o świadczenie wychowawcze, a także do wydawania w tych sprawach decyzji.

Ważne: Powyższy przepis oznacza, że prowadzenie postępowań administracyjnych w sprawach świadczenia wychowawczego (oraz wydawanie decyzji administracyjnych w tych sprawach) przez osobę inną niż wójt, burmistrz czy prezydent miasta wymaga posiadania przez tę osobę udzielonego upoważnienia. Przepis ten nie przewiduje wyjątków od tej reguły. Oznacza to, że np. pracownik ośrodka pomocy społecznej realizujący merytorycznie zadania wynikające z ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, który faktycznie prowadzi postępowanie administracyjne w danej sprawie (całość lub jego część), powinien posiadać upoważnienie do prowadzenia takiego postępowania wydane przez organ właściwy na podstawie art. 10 ust. 2 ustawy.

Ważne: W świetle powyższych regulacji, organem właściwym do wyznaczenia w danej gminie realizatora zadań z zakresu świadczeń wychowawczych jest wyłącznie odpowiednio wójt, burmistrz lub prezydent miasta.

Ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci wskazuje wprost, że upoważnienie do realizacji zadań z zakresu świadczeń wychowawczych wydawane przez wójta, burmistrza lub prezydenta, musi mieć formę pisemną. Natomiast od uznania ww. organu właściwego zależy, czy udzieli on upoważnienia w formie zarządzenia, czy przybierze ono postać zwykłego pisemnego upoważnienia.

Ponadto, przepisy ww. ustawy nie zabraniają aby wójt, burmistrz lub prezydent miasta, na podstawie art. 53 ust. 1 ustawy, wyznaczył daną, istniejącą jednostkę organizacyjną jako realizatora ww. ustawy oraz upoważnił kierownika lub pracowników właściwej jednostki do prowadzenia postępowań w sprawie świadczenia wychowawczego jednym zarządzeniem.

Ważne: Należy podkreślić, że nie istnieje podstawa prawna do wydawania przez radę gminy uchwały, której przedmiotem jest wyznaczenie, na podstawie ww. art. 53 ust. 1, istniejącej już w danej gminie jednostki organizacyjnej do realizacji ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci – jak zostało wyżej wskazane, jest to wyłączna kompetencja organu właściwego zdefiniowanego w art. 2 pkt 11. ustawy.

Uchwała rady gminy byłaby niezbędna jako pierwszy krok w procesie organizacji realizacji ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, tylko i wyłącznie w przypadku decyzji o utworzeniu w danej gminie nowej jednostki organizacyjnej do realizacji ustawy. Wówczas taka jednostka powoływana jest na mocy uchwały rady gminy, a następnie, na podstawie art. 53 ust. 1 w zw. z art. 10 i art. 2 pkt 11 ustawy, organ właściwy, czyli wójt, burmistrz lub prezydent miasta, wyznacza pisemnie tę jednostkę (najczęściej w drodze zarządzenia) do realizacji ww. ustawy, a jej kierownika lub pracowników do prowadzenia postępowań w sprawach o świadczenie wychowawcze oraz do wydawania w tych sprawach decyzji.

Ponadto, podobnie jak w u. ś. r., w przypadku, gdy postępowania w sprawach, o których mowa w ust. 1, prowadzone są w ośrodku pomocy społecznej, realizacja tych zadań nie może powodować nieprawidłowości w wykonywaniu zadań pomocy społecznej, a także nie może naruszać norm zatrudnienia pracowników socjalnych określonych w przepisach o pomocy społecznej.

Właściwość marszałka województwa

Marszałek województwa właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się o świadczenie wychowawcze:

- 1) pełni funkcję instytucji właściwej w związku z udziałem Rzeczypospolitej Polskiej w koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego w przypadku przemieszczania się osób w granicach Unii Europejskiej i Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- 2) wydaje decyzje w sprawach świadczenia wychowawczego realizowanego w związku z koordynacją systemów zabezpieczenia społecznego.

Upoważnienie

Marszałek województwa może, w formie pisemnej, upoważnić dyrektora, jego zastępcę lub innego pracownika regionalnego ośrodka polityki społecznej lub innego pracownika urzędu marszałkowskiego do załatwiania w jego imieniu spraw dotyczących realizacji świadczenia wychowawczego w ramach koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, a także do wydawania w tych sprawach decyzji.

Świadczenie wychowawcze przyznane decyzją wydaną przez marszałka województwa wypłaca organ właściwy.

Samorząd województwa wymienia dane w zakresie świadczenia wychowawczego w ramach Systemu Elektronicznej Wymiany Informacji dotyczących Zabezpieczenia Społecznego, o którym mowa w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącym wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, za pośrednictwem punktu kontaktowego, o którym mowa w art. 12 ust. 2 ustawy.

5. Postępowanie w sprawach o świadczenie wychowawcze

Wniosek o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego

Ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego oraz jego wypłata następują odpowiednio na wniosek matki, ojca, opiekuna faktycznego dziecka (tj. osoby faktycznie opiekującej się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu opiekuńczego o przysposobienie dziecka) albo opiekuna prawnego dziecka. Wzór wniosku o świadczenie wychowawcze określa rozporządzenie w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenie wychowawcze.

Dokumenty, które należy dołączyć do wniosku o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego

W przypadku, gdy osoba ubiega się o świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko do wniosku dołącza odpowiednio:

- 1) oświadczenia dokumentujące wysokość innych dochodów niż dochody podlegające opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych na zasadach określonych w art. 27, art. 30b, art. 30c, art. 30e i art. 30f ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2012 r. poz. 361, z późn. zm.) każdego członka rodziny (dochody nieopodatkowane i oświadczenie o wielkości gospodarstwa rolnego - wzór oświadczeń w tych sprawach określa Załącznik nr 2 i Załącznik nr 4 do rozporządzenia w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenie wychowawcze);
- 2) oświadczenie o deklarowanych dochodach osiągniętych przez osoby podlegające przepisom o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiągniętych przez osoby fizyczne, zawierające informacje o:
 - a) wysokości dochodu,
 - b) wysokości należnych składek na ubezpieczenia społeczne,
 - c) wysokości należnych składek na ubezpieczenie zdrowotne,
 - d) wysokości i formie opłacanego podatku dochodowego,
 - e) wysokości dochodu po odliczeniu należnych składek i podatku;(ryczałt ewidencjonowany lub karta podatkowa – oświadczenie w tej sprawie określa Załącznik nr 3 do rozporządzenia w sprawie sposobu i trybu postępowania w sprawach o świadczenie wychowawcze);
- 3) w przypadku utraty dochodu lub uzyskania dochodu - dokumenty potwierdzające ich utratę lub uzyskanie oraz ich wysokość.

Ważne: Wyżej wymienionych dokumentów nie załącza osoba, która nie ubiega się o przyznanie świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko (patrz art. 13 ust. 17 ustawy).

Ponadto, w zależności od indywidualnej sytuacji, w przypadku ubiegania się o świadczenie wychowawcze niezależnie o tego, czy na pierwsze dziecko, czy drugie i następne, do wniosku o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego, dołącza się inne zaświadczenia lub oświadczenia oraz dowody niezbędne do ustalenia prawa do świadczenia wychowawczego:

- a) zaświadczenie sądu opiekuńczego lub ośrodka adopcyjnego o prowadzonym postępowaniu sądowym w sprawie o przysposobienie dziecka,
- b) prawomocne orzeczenie sądu orzekające rozwód lub separację,
- c) orzeczenie sądu opiekuńczego o ustaleniu opiekuna prawnego dziecka,
- d) inne dokumenty potwierdzające spełnianie warunków do przyznania lub ustalenia wysokości świadczenia wychowawczego będącego przedmiotem wniosku.

Uwaga: podobnie jak w u. ś r. część niezbędnych informacji do ustalenia prawa do świadczenia wychowawczego organ właściwy będzie zobowiązany pozyskać samodzielnie i dotyczy to:

- 1) informacji o dochodzie podlegającym opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych na zasadach określonych w art. 27, art. 30b, art. 30c, art. 30e i art. 30f ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych każdego członka rodziny, udzielanych przez naczelnika właściwego urzędu skarbowego, zawierających dane o wysokości:

- a) dochodu,
 - b) składek na ubezpieczenia społeczne odliczonych od dochodu,
 - c) należnego podatku;
- 2) danych, o których mowa w art. 14 ust. 2 pkt 1 lit. a, b, d, f, g oraz k (tj. imię i nazwisko, datę urodzenia, numer PESEL, stan cywilny, obywatelstwo i płeć);
 - 3) informacji o wysokości składek na ubezpieczenie zdrowotne, w tym informacji o wysokości składek od poszczególnych płatników i okresach opłacania przez nich tych składek (uwaga: w przypadku informacji o wysokości składek na ubezpieczenie zdrowotne z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, osoba ubiegająca się o świadczenie wychowawcze dołącza do wniosku oświadczenie albo zaświadczenie o wysokości składek na ubezpieczenie zdrowotne z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego - patrz art. 50 ustawy).
 - 4) informacji o legitymowaniu się odpowiednim orzeczeniem wydanym na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721, z późn. zm.), obejmującej następujące dane:
 - a) datę i rodzaj wydanego orzeczenia,
 - b) datę złożenia wniosku o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności albo o stopniu niepełnosprawności,
 - c) okres, na jaki zostało wydane orzeczenie.

W przypadku gdy w Elektronicznym Krajowym Systemie Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności znajduje się więcej niż jedno orzeczenie wydane na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, dotyczące tej samej osoby, informacja, o której mowa w art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy, jest przekazywana wyłącznie na podstawie orzeczeń, które potwierdzają prawo do świadczenia wychowawczego.

W przypadku braku w Elektronicznym Krajowym Systemie Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności informacji, o której mowa w art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy, organ właściwy oraz marszałek województwa prowadzący postępowanie w sprawie świadczenia wychowawczego wzywają osobę ubiegającą się o świadczenie wychowawcze, do dołączenia orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności.

W przypadku awarii systemów teleinformatycznych służących do wymiany informacji drogą elektroniczną, o której mowa w art. 17 ust. 1 ustawy, organ właściwy oraz marszałek województwa prowadzący postępowanie w sprawie świadczenia wychowawczego uzyskują informacje, o których mowa w ust. 1, w drodze pisemnej wymiany informacji. Organy podatkowe, organy emerytalno-rentowe oraz podmioty prowadzące rejestry publiczne przekazują te informacje niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 14 dni od dnia otrzymania wniosku organu właściwego lub marszałka województwa prowadzącego postępowanie w sprawie świadczenia wychowawczego.

Ważne: zgodnie z art. 220 kodeksu postępowania administracyjnego (przepisy kpa zgodnie z art. 28 ustawy stosuje się w zakresie nieuregulowanym ustawą) organ nie może żądać zaświadczenia ani oświadczenia na potwierdzenie faktów lub stanu prawnego, jeżeli znane są one organowi z urzędu. Oznacza to, że jeżeli organ właściwy jest już w posiadaniu określonych informacji np. na temat sytuacji dochodowej osoby ubiegającej się o świadczenie wychowawcze (pochodzącej w szczególności z postępowań w sprawach o świadczenia rodzinne), to nie może ponownie żądać dokumentów na potwierdzenie tych faktów.

6. Postępowanie w sprawach o świadczenie wychowawcze

Wniosek i załączniki do wniosku o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego mogą zostać złożone w siedzibie organu lub przesłane do organu właściwego za pośrednictwem Poczty Polskiej.

Ustawa przewiduje także możliwość składania powyższego wniosku drogą elektroniczną, przede wszystkim za pomocą systemu teleinformatycznego utworzonego przez ministra właściwego do spraw rodziny (czyli przy pomocy Platformy Informacyjno – Usługowej CSIZS Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, na stronie ww.empatia.mrpips.gov.pl/czyli za pośrednictwem tzw. emp@atii). Droga ta umożliwia przeprowadzenie całego postępowania administracyjnego drogą elektroniczną.

Ponadto ustawa przewiduje również **całkowicie nowe rozwiązanie** (art. 13 ust. 5 ustawy), zgodnie z którym, wnioski i załączniki do wniosku o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego, **mogą być składane także za pomocą systemu teleinformatycznego:**

- 1) **udostępnianego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych** (czyli przy pomocy Platformy Usług Elektronicznych – PUE) – jeśli tą drogą dana osoba złoży wniosek o świadczenie wychowawcze z ewentualnymi załącznikami, wniosek ten zostanie przekierowany do systemu dziedzicznego danej gminy, która zobowiązana będzie wniosek dalej rozpatrywać w tradycyjnej formie pisemnej (art. 13 ust. 15 ustawy)
- 2) **banków krajowych świadczących usługi drogą elektroniczną** spełniających wymogi określone w informacji zamieszczonej na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej ministra właściwego do spraw rodziny po uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji – jeśli tą drogą dana osoba złoży wniosek o świadczenie wychowawcze z ewentualnymi załącznikami, wniosek ten zostanie przekierowany do systemu dziedzicznego danej gminy, która zobowiązana będzie wniosek dalej rozpatrywać w tradycyjnej formie pisemnej (art. 13 ust. 15 ustawy)
- 3) innego systemu wskazanego w informacji zamieszczonej na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej ministra właściwego do spraw rodziny po uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw informatyzacji – jeśli zostanie wprowadzony taki, inny niż wyżej wymienione systemy składania wniosków drogą elektroniczną, to informacja o szczegółach tego rozwiązania zostanie przekazana organom właściwym realizującym świadczenie wychowawcze.

Ważne: sprawy z wniosków złożonych przy użyciu PUE ZUS i systemu bankowego (systemy wskazane wyżej w pkt 1 i 2, po wpłynięciu ich do organu właściwego załatwiane są w formie pisemnej (art. 13 ust. 15 ustawy) Oznacza to, że systemy te będą umożliwiały jedynie złożenie wniosku z ewentualnymi załącznikami (i tym samym zainicjują postępowanie administracyjne w organie właściwym) oraz otrzymanie przez wnioskodawcę urzędowego poświadczenia odbioru (UPO) będącego potwierdzeniem złożenia wniosku. Natomiast dalszy ciąg postępowania administracyjnego (np. ewentualne wezwania do uzupełnienia wniosku czy doręczenie decyzji) odbędzie się drogą pisemną, czyli w postaci papierowej.

7. Programy informatyczne stosowane do realizacji ustawy

Zgodnie z art. 14 ustawy systemy teleinformatyczne stosowane w urzędach administracji publicznej realizujących zadania w zakresie określonym w ustawie stanowią integralne części systemów teleinformatycznych stosowanych do realizacji świadczeń rodzinnych określonych w u. ś. r..

Ważne: jednostki, które będą realizować zadania wynikające z ustawy powinny mieć zainstalowaną najnowszą udostępnioną przez producenta systemu dziedzicznego wersję oprogramowania.

Zalecane jest aby pracownicy jednostek realizujących zadania wynikające z ustawy co najmniej dwa razy dziennie sprawdzali i pobierali z Centralnego Systemu Informatycznego Zabezpieczenia Społecznego przy użyciu systemów dziedzicznych wnioski o świadczenie wychowawcze, które wpłynęły drogą elektroniczną.

8. Rodzinny wywiad środowiskowy

Ustawa zawiera możliwe do zastosowania w wyjątkowych sytuacjach mechanizmy w przypadku marnotrawienia świadczenia wychowawczego lub zapobiegania wydatkowaniu świadczenia niezgodnie z jego przeznaczeniem. Rozwiązania te określa art. 9, art. 15, art. 22 i art. 23 ustawy.

Zgodnie z art. 9 ustawy w przypadku gdy osoba uprawniona do świadczenia wychowawczego marnotrawi wypłacane jej świadczenie wychowawcze lub wydatkuje je niezgodnie z celem, organ właściwy przekazuje należne osobie świadczenie wychowawcze w całości lub w części w formie rzeczowej lub w formie opłacania usług.

W przypadku marnotrawienia świadczenia wychowawczego, organ wypłacający to świadczenie będzie mógł zamienić jego wypłatę na pomoc w formie rzeczowej lub usług, np. opłacanie żłobka.

Zaprojektowane rozwiązania pozwalają w każdej konkretnej, indywidualnej sprawie określić przez organ właściwy jaka forma niepieniężna realizacji świadczenia wychowawczego będzie najbardziej właściwa dla danej rodziny.

W przypadku sygnałów o marnotrawieniu świadczenia wychowawczego lub wydatkowaniu niezgodnie z przeznaczeniem, u rodziny będzie mógł zostać przeprowadzony rodzinny wywiad środowiskowy, aby ustalić jak wygląda sytuacja faktyczna w danej rodzinie.

Jeżeli w stosunku do osoby ubiegającej się o świadczenie wychowawcze lub osoby pobierającej to świadczenie wystąpią wątpliwości dotyczące sprawowania opieki nad dzieckiem, w tym również w przypadku, o którym mowa w art. 22 ustawy, wydatkowania świadczenia wychowawczego niezgodnie z celem lub marnotrawienia świadczenia wychowawczego, organ właściwy może:

- zwrócić się do kierownika ośrodka pomocy społecznej o przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 163, z późn. zm.), w celu weryfikacji tych wątpliwości,
- wystąpić do ośrodka pomocy społecznej o udzielenie informacji o okolicznościach dotyczących sprawowania opieki nad dzieckiem, marnotrawienia świadczenia wychowawczego lub wydatkowania go niezgodnie z celem, jeżeli informacje te zostały ustalone w rodzinnym wywiadzie środowiskowym przeprowadzonym nie wcześniej niż 3 miesiące przed dniem otrzymania przez ośrodek pomocy społecznej wniosku o udzielenie informacji.

Oznacza to, że w celu ustalenia jak wygląda sytuacja w danej rodzinie rodzinny wywiad środowiskowy będzie mógł zostać przeprowadzony zarówno na etapie ubiegania się o świadczenie wychowawcze (dotyczy to wątpliwości co do sprawowania opieki nad dzieckiem), jak i później – w trakcie pobierania tego świadczenia (dotyczy to także wątpliwości co do marnotrawienia świadczenia lub wydatkowania go niezgodnie z przeznaczeniem).

Ważne: Ustawa wprowadza możliwość przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego także w przypadku określonym w art. 22. Rodzinny wywiad środowiskowy będzie mógł być przeprowadzony w celu weryfikacji, czy w przypadku zbiegu prawa rodziców, opiekunów prawnych dziecka lub opiekunów faktycznych dziecka do świadczenia wychowawczego osoba, która złożyła wniosek o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego, faktycznie sprawuje opiekę nad dzieckiem. Powyższy przepis nie odnosi się do sytuacji związanych z opieką naprzemienną (o której mowa w art. 2 pkt 16 – definicja rodziny) tylko do przypadków zbiegu uprawnień (np. w przypadku złożenia wniosku przez oboje rodziców na to samo dziecko).

Konsekwencje uniemożliwienia przeprowadzenia wywiadu lub nieudzielenia podczas tego wywiadu wyjaśnień co do okoliczności objętych wywiadem określa art. 23 ustawy. Uniemożliwienie przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego lub nieudzielenia podczas tego wywiadu wyjaśnień co do okoliczności objętych wywiadem na etapie ubiegania się o świadczenie wychowawcze skutkuje odmową przyznania tego świadczenia, natomiast - na etapie wypłacania świadczenia wychowawczego powoduje wstrzymanie wypłaty świadczenia.

Wstrzymanie wypłaty świadczenia wychowawczego jest konsekwencją także odmówienia udzielenia lub nieudzielenia w wyznaczonym terminie wyjaśnień co do okoliczności mających wpływ na prawo do świadczenia wychowawczego.

W przypadku przeprowadzenia wywiadu lub udzielenia ww. wyjaśnień, świadczenie wychowawcze wypłaca się od miesiąca, w którym przeprowadzono wywiad lub wpłynęły wyjaśnienia, do końca okresu, w którym przysługuje świadczenie wychowawcze, jeżeli osoba spełnia warunki określone w ustawie.

Ważne: w rodzinnym wywiadzie środowiskowym przeprowadzanym w celu weryfikacji wątpliwości dotyczących sprawowania opieki nad dzieckiem, wydatkowania świadczenia wychowawczego niezgodnie z celem lub marnotrawienia świadczenia wychowawczego wypełnia się tylko odpowiednie części kwestionariusza rodzinnego wywiadu środowiskowego.

9. Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego

Ustawa w art. 16 zawiera regulacje dotyczące koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Przepisy te są analogiczne jak w u. ś. r.

W przypadku gdy osoba ubiegająca się o świadczenie wychowawcze, lub członek rodziny tej osoby przebywa poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej w państwie, w którym mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, organ właściwy przekazuje wniosek wraz z dokumentami marszałkowi województwa.

W przypadku przebywania osoby lub członka rodziny tej osoby w dniu wydania decyzji przyznającej świadczenie wychowawcze lub po dniu jej wydania poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej w państwie, w którym mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, organ właściwy występuje do marszałka województwa o ustalenie, czy w sprawie mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Marszałek województwa ustala, czy w przekazanej sprawie mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. W przypadku gdy marszałek województwa, ustali, że mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, wydaje decyzję zgodnie z art. 11 ustawy.

W przypadku gdy marszałek województwa, w sytuacji, o której mowa w art. 16 ust. 2 ustawy, ustali, że mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, organ właściwy uchyła decyzję przyznającą świadczenie wychowawcze od dnia, w którym osoba podlega ustawodawstwu państwa, w którym mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, w zakresie świadczeń na rodzinę w związku ze stosowaniem przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

W przypadku, o którym mowa w art. 16 ust. 6 ustawy, marszałek województwa wydaje decyzję w sprawie świadczenia wychowawczego zgodnie z art. 11 ustawy od dnia, w którym osoba podlega ustawodawstwu państwa, w którym mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego,

w zakresie świadczeń na rodzinę w związku ze stosowaniem przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

W przypadku gdy marszałek województwa ustali, że w sprawie nie mają zastosowania przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego:

- 1) przekazuje sprawę organowi właściwemu w celu ustalenia prawa do świadczenia wychowawczego - w przypadku, o którym mowa w art. 16 ust. 1 ustawy;
- 2) informuje o tym fakcie organ właściwy - w przypadku, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy.

Organ właściwy w przypadku, o którym mowa w art. 16 ust. 8 pkt 1 ustawy, ustala prawo do świadczenia wychowawczego od miesiąca złożenia wniosku, o którym mowa w art. 16 ust. 1 ustawy.

Ważne: W przypadku gdy dana osoba nie ubiega się o świadczenie na pierwsze dziecko, a zachodzą przesłanki określone w art. 16 ust. 1 ustawy, które powodują konieczność przekazania wniosku tej osoby przez organ właściwy wraz z załączonymi do wniosku dokumentami do marszałka województwa w celu ustalenia, czy mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (ponieważ wnioskodawca lub członek jego rodziny przebywa za granicą), **wskazane jest aby organ właściwy poinformował osobę ubiegającą się o świadczenie wychowawcze o zasadności uzupełnienia tego wniosku również o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko (niezależnie od deklaracji wnioskodawcy spełnienia bądź nie kryterium dochodowego).**

Powyższe oznacza, że gdy wniosek o świadczenie wychowawcze złożony do organu właściwego osoba przebywająca za granicą lub, której członek rodziny przebywa za granicą w państwie, w którym mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (najczęściej będzie to wynikać z oświadczenia złożonego w Części II wniosku), to pomimo tego, że osoba ta nie wnioskuje o świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko (ponieważ deklaruje np., że nie spełnia kryterium dochodowego lub nie chce na pierwsze dziecko składać wniosku), **należy taką osobę poinformować, że zasadne jest wypełnienie również tej części wniosku która dotyczy pierwszego dziecka (Tabela A).** Oczywiście ostateczna decyzja, czy i na które dziecko/dzieci wnioskodawca ubiega się o świadczenie wychowawcze, należy do wnioskodawcy.

Dzięki temu, po przekazaniu przez organ właściwy wniosku takiej osoby w trybie art. 16 ust. 1 ustawy do właściwego marszałka województwa, marszałek województwa będzie miał możliwość przeprowadzenia postępowania w odniesieniu do wszystkich dzieci, ustalając czy i w stosunku do których dzieci mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Następnie w stosunku do dzieci, do których mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego marszałek dokona rozstrzygnięcia sprawy i w zależności od okoliczności indywidualnej sprawy poinformuje instytucję zagraniczną o swojej decyzji (również odmownej). Taki tryb postępowania zapewni wnioskodawcy możliwość uzyskania najwyższej możliwej kwoty świadczeń rodzinnych, przewidzianej w ustawodawstwach dwóch zainteresowanych państw - z zastosowaniem przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego.

Niezłożenie wniosku na pierwsze dziecko, a w konsekwencji brak decyzji polskiej instytucji właściwej – marszałka województwa - w sprawie, może spowodować potrącenie kwoty w wysokości świadczenia wychowawczego ze świadczeń przyznanych w instytucji zagranicznej.

Marszałek województwa ustala i dochodzi zwrotu nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego w sprawach, w których mają zastosowanie przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Przepisy art. 25 ustawy stosuje się odpowiednio.

W przypadku zwrotu przez instytucję państwa, o którym mowa w art. 16 ust. 1 ustawy, nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego zgodnie z przepisami o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, marszałek województwa może umorzyć pozostałą kwotę nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego łącznie z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w całości lub części, w szczególności jeżeli pozostała kwota wynika z różnicy kursowej.

Przykład 8. Rodzina 5- osobowa: małżeństwo pracuje w Czechach, trójka dzieci pozostaje pod opieką dziadków w Polsce. Małżeństwo otrzymuje na dzieci czeski zasiłek rodzinny.

Zgodnie z przepisami unijnymi pierwszeństwo w wypłacie wszystkich świadczeń rodzinnych – w tym także świadczenia wychowawczego, ma państwo, w którym wykonywana jest działalność zawodowa. W związku z wykonywaniem przez małżonków działalności zawodowej w Czechach, pierwszeństwo do wypłaty wszystkich świadczeń rodzinnych (świadczenie wychowawcze w rozumieniu przepisów unijnych jest świadczeniem rodzinnym) ma tamtejsze ustawodawstwo, dlatego też w Czechach wypłacane są świadczenia rodzinne. Polska jako państwo właściwe w drugiej kolejności – ze względu na zamieszkanie dzieci - może jedynie wypłacić tzw. dodatek dyferencyjny. Dodatek dyferencyjny może zostać wypłacony w przypadku kiedy kwota świadczeń rodzinnych przyznanych w Czechach będzie niższa od kwoty świadczeń należnych w Polsce w taki sposób, aby rodzina otrzymała jedną najwyższą kwotę świadczeń przewidzianą przez poszczególne ustawodawstwa.

Przykład 9. Rodzina 4 osobowa: Mąż pracuje w Niemczech. Matka z dwójką dziećmi mieszka w Polsce, gdzie pracuje.

Zgodnie z przepisami unijnymi pierwszeństwo w wypłacie wszystkich świadczeń rodzinnych – w tym także świadczenia wychowawczego, ma państwo, w którym wykonywana jest działalność zawodowa. W przypadku zatrudnienia w dwóch różnych państwach brane jest pod uwagę miejsce zamieszkania dzieci. W związku z powyższym, jeżeli współmałżonek pracuje w Niemczech, a pani pracuje zawodowo w Polsce, pierwszeństwo do wypłaty wszystkich świadczeń rodzinnych – w tym świadczenia wychowawczego ma ustawodawstwo polskie. Decyzję w tej sprawie wydaje marszałek województwa. Analogicznie do przykładu siódmego Niemcy, jako państwo drugie w kolejności mogą jedynie wypłacić tzw. dodatek dyferencyjny.

10. Ustalanie prawa do świadczenia wychowawczego

Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy prawo do świadczenia wychowawczego ustalane jest co do zasady na okres od dnia 1 października do dnia 30 września roku następnego.

Ważne: Pierwszy okres, na który ustalane jest prawo do świadczenia wychowawczego, rozpoczyna się z dniem wejścia w życie ustawy (czyli 1 kwietnia 2016 r.) i kończy dnia 30 września 2017 r.

Pozostałe regulacje dotyczące ustalania prawa do świadczenia wychowawczego są identyczne jak w ustawie o świadczeniach rodzinnych.

Prawo do świadczenia wychowawczego ustala się, począwszy od miesiąca, w którym wpłynął wniosek z prawidłowo wypełnionymi dokumentami, do końca okresu, o którym mowa w art. 18 ust. 1 (tj. do dnia 30 września roku następnego), nie wcześniej niż od dnia odpowiednio urodzenia się dziecka, objęcia dziecka opieką lub przysposobienia dziecka.

Jeżeli w okresie trzech miesięcy, licząc od dnia wydania orzeczenia o niepełnosprawności lub orzeczenia

o stopniu niepełnosprawności, zostanie złożony wniosek o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego uzależnionego od niepełnosprawności, prawo to ustala się, począwszy od miesiąca, w którym złożono wniosek o ustalenie niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności.

W przypadku gdy prawo do świadczenia wychowawczego uzależnione jest od niepełnosprawności dziecka, prawo do świadczenia wychowawczego ustala się na okres, o którym mowa w art. 18 ust. 1 ustawy, chyba że orzeczenie o niepełnosprawności lub orzeczenie o stopniu niepełnosprawności zostało wydane na czas określony. W tym przypadku prawo do świadczenia wychowawczego ustala się do ostatniego dnia miesiąca, w którym upływa termin ważności orzeczenia, nie dłużej jednak niż do końca okresu, o którym mowa w art. 18 ust. 1 ustawy, tj. do dnia 30 września roku następnego).

W razie utraty dochodu prawo do świadczenia wychowawczego ustala się od pierwszego miesiąca następującego po miesiącu, w którym nastąpiła utrata dochodu, nie wcześniej jednak niż od miesiąca złożenia wniosku.

W przypadku gdy uzyskanie dochodu powoduje utratę prawa do świadczenia wychowawczego, świadczenie nie przysługuje od miesiąca następującego po pierwszym miesiącu od miesiąca, w którym dochód został osiągnięty.

Nieprawidłowo wypełniony wniosek, złożenie wniosku bez wymaganych dokumentów

Art. 19 ustawy zawiera identyczną regulację dotyczącą sposobu postępowania w przypadku nieprawidłowo wypełnionego wniosku, oraz złożenia wniosku bez wymaganych dokumentów, jak obowiązująca w tym zakresie regulacja w u. ś. r. W przypadku złożenia nieprawidłowo wypełnionego wniosku, podmiot realizujący świadczenie wychowawcze wzywa pisemnie osobę ubiegającą się o świadczenie do poprawienia lub uzupełnienia wniosku w terminie 14 dni od dnia otrzymania wezwania. Niezastosowanie się do wezwania skutkuje pozostawieniem wniosku bez rozpatrzenia.

W przypadku gdy osoba złoży wniosek bez wymaganych dokumentów, podmiot realizujący świadczenie wychowawcze przyjmuje wniosek i wyznacza termin nie krótszy niż 14 dni i nie dłuższy niż 30 dni na uzupełnienie brakujących dokumentów. Niezastosowanie się do wezwania skutkuje pozostawieniem wniosku bez rozpatrzenia.

W przypadku gdy przyczyną niedostarczenia wymaganego dokumentu przez osobę składającą wniosek jest brak wydania dokumentu przez właściwą instytucję w ustawowo określonym w odrębnych przepisach terminie, świadczenie wychowawcze przysługuje, począwszy od miesiąca, w którym wniosek został złożony.

Zmiany mające wpływ na prawo do świadczenia wychowawczego

W przypadku wystąpienia zmian mających wpływ na prawo do świadczenia wychowawczego, osoba otrzymująca świadczenie wychowawcze jest obowiązana do niezwłocznego powiadomienia o tym organu właściwego wypłacającego to świadczenie.

Osoby otrzymujące świadczenie wychowawcze, instytucje publiczne i organizacje pozarządowe są obowiązane do udzielania, na żądanie organu właściwego lub marszałka województwa, wyjaśnień oraz informacji co do okoliczności mających wpływ na prawo do świadczenia wychowawczego.

Terminy składania wniosków o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego oraz wypłata świadczenia wychowawczego

Świadczenie wychowawcze wypłaca się nie później niż do ostatniego dnia miesiąca, za który przyznane zostało świadczenie wychowawcze.

W przypadku złożenia wniosku w sprawie ustalenia prawa do świadczenia wychowawczego po 10. dniu miesiąca, świadczenie wychowawcze za dany miesiąc wypłaca się najpóźniej do ostatniego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym złożono wniosek.

Ważne: Szczególne regulacje dotyczące terminu złożenia wniosku, terminu rozpatrzenia wniosku i wypłaty przyznanego świadczenia przez organ właściwy, na starcie programu „Rodzina 500+”, tj. w okresie od 1 kwietnia do 1 lipca 2016 r. zawarte są w art. 49 ustawy):

W przypadku złożenia wniosku o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego w terminie trzech miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, tj. w terminie od dnia 1 kwietnia do 1 lipca 2016 r. (włącznie), prawo do świadczenia wychowawczego na podstawie tego wniosku ustala się począwszy od dnia wejścia w życie ustawy, tj. od dnia 1 kwietnia 2016 r. i w konsekwencji wypłata świadczenia po jego przyznaniu dokonywana jest w takim przypadku z odpowiednim wyrównaniem.

Natomiast rozpatrzenie przez organ właściwy wniosku złożonego w ww. terminie (tj. ustalenie i wypłata przyznanego świadczenia wychowawczego) następuje w terminie do trzech miesięcy licząc od dnia złożenia wniosku z prawidłowo wypełnionymi dokumentami.

Przykład: Matka dziecka złożyła wniosek 1 lipca 2016 r. Organ właściwy ma 3 miesiące licząc od dnia 1 lipca tj. do 1 października 2016 r., na rozpatrzenie wniosku, wydanie decyzji i wypłatę świadczenia w przypadku jego przyznania. Jeśli warunki ustawowe dana rodzina spełnia pierwszą wypłatę świadczenia z wyrównaniem od 1 kwietnia rodzina powinna otrzymać nie później niż 1 października 2016 r. Jeśli organ właściwy będzie w stanie rozpatrzyć wniosek wcześniej będzie mógł również wcześniej wypłacić przyznane świadczenia (wypłata świadczenia za kolejne miesiące powinna być dokonywana do końca danego miesiąca – art. 21 ust. 1 ustawy).

Powyższe regulacje są przepisami szczególnymi w stosunku do przepisów art. 18 i 21 ustawy i w stosunku do przepisów Kpa regulujących terminy załatwiania spraw.

Natomiast w przypadku złożenia wniosku po 1 lipca 2016 r., zastosowanie mają podstawowe przepisy art. 18 i 21 ustawy, zgodnie z którymi prawo do świadczenia ustala się od miesiąca złożenia wniosku.

Wnioski w sprawie ustalenia prawa do świadczenia wychowawczego na kolejny okres są przyjmowane od dnia 1 sierpnia danego roku.

W przypadku gdy osoba ubiegająca się o świadczenie wychowawcze na kolejny okres złoży wniosek wraz z dokumentami do dnia 31 sierpnia, ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego oraz wypłata tego świadczenia przysługująca za miesiąc październik danego roku następuje do dnia 31 października tego roku.

W przypadku gdy osoba ubiegająca się o świadczenie wychowawcze na kolejny okres złoży wniosek wraz z dokumentami w okresie od dnia 1 września do dnia 31 października danego roku, ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego oraz wypłata świadczenia przysługującego za miesiąc październik następuje do dnia 30 listopada tego roku.

Podmiot realizujący świadczenie wychowawcze jest obowiązany poinformować osoby ubiegające się o to świadczenie o terminach składania wniosków.

Zbieg prawa rodziców, opiekunów prawnych dziecka lub opiekunów faktycznych dziecka do świadczenia wychowawczego

Regulacje dotyczące zbiegu prawa rodziców, opiekunów prawnych dziecka lub opiekunów faktycznych dziecka do świadczenia wychowawczego określa art. 22 ustawy (nie dotyczy to opieki naprzemiennej orzeczonej przez sąd, o której mowa w art. 2 pkt 16 ustawy).

W przypadku zbiegu prawa rodziców, opiekunów prawnych dziecka lub opiekunów faktycznych dziecka do świadczenia wychowawczego, świadczenie to wypłaca się temu z rodziców, opiekunów prawnych dziecka lub opiekunów faktycznych dziecka, który faktycznie sprawuje opiekę nad dzieckiem.

Jeżeli opieka nad dzieckiem sprawowana jest równocześnie przez oboje rodziców, opiekunów prawnych dziecka lub opiekunów faktycznych dziecka, świadczenie wychowawcze wypłaca się temu, kto pierwszy złoży wniosek.

W przypadku gdy po złożeniu wniosku o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego przez rodzica, opiekuna prawnego dziecka lub opiekuna faktycznego dziecka drugi rodzic, opiekun prawny dziecka lub opiekun faktyczny dziecka złoży wniosek o ustalenie prawa do świadczenia wychowawczego w związku z opieką nad tym samym dzieckiem, organ właściwy ustala kto sprawuje opiekę i w tym celu może zwrócić się do kierownika ośrodka pomocy społecznej o przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, w celu ustalenia osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem. Przepisy art. 15 ust. 2 i 3 ustawy stosuje się.

11. Wypłata świadczenia wychowawczego

Organ właściwy ustali szczegółowy sposób realizacji wypłat świadczenia, uwzględniając potrzeby świadczeniobiorców zamieszkujących na terenie danej gminy, dotychczasową praktykę w zakresie wypłaty świadczeń rodzinnych, a także możliwości organizacyjne i techniczne danej gminy/urzędu. Wypłata świadczenia może być w szczególności realizowana poprzez przelew środków na konto bankowe wskazane we wniosku, wypłatę świadczenia w kasie urzędu, zasilenie karty przedpłaconej czy przekazanie kwoty świadczenia przekazem pocztowym.

12. Nienależnie pobrane świadczenie wychowawcze

Ustawa zawiera regulacje dotyczące sytuacji związanych z nienależnie pobranym świadczeniem wychowawczym. Są one analogiczne jak zawarte w art. 30 u. ś. r. przepisy dotyczące nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych.

Zgodnie z art. 25 ustawy osoba, która pobrała nienależnie świadczenie wychowawcze, jest obowiązana do jego zwrotu **wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie (aktualnie 7% w stosunku rocznym - zgodnie z obwieszczeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 stycznia 2016 r. w sprawie wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie - M.P. 2016 r. 47).**

Za nienależnie pobrane świadczenie wychowawcze uważa się:

- 1) świadczenie wychowawcze wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczenia wychowawczego albo wstrzymanie wypłaty świadczenia wychowawczego, jeżeli osoba pobierająca to świadczenie była pouczona o braku prawa do jego pobierania;
- 2) świadczenie wychowawcze przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą to świadczenie;
- 3) świadczenie wychowawcze wypłacone w przypadku, o którym mowa w art. 16 ust. 6, za okres od dnia, w którym osoba stała się uprawniona do świadczeń na rodzinę w innym państwie w związku ze stosowaniem przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, do dnia wydania decyzji o uchyleniu decyzji przyznającej świadczenie wychowawcze;
- 4) świadczenie wychowawcze przyznane na podstawie decyzji, której następnie stwierdzono nieważność z powodu jej wydania bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa albo świadczenie wychowawcze przyznane na podstawie decyzji, która została następnie uchylona w wyniku wznowienia postępowania i osobie odmówiono prawa do świadczenia wychowawczego;
- 5) świadczenie wychowawcze wypłacone osobie innej niż osoba, która została wskazana w decyzji przyznającej świadczenie wychowawcze, z przyczyn niezależnych od organu, który wydał tę decyzję.

Ważne: *Odsetki ustawowe za opóźnienie są naliczane tylko od kwot nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 25 ust. 2 pkt 1-3 i 5 ustawy. Od kwot nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 25 ust. 2 pkt 4 ustawy odsetki ustawowe za opóźnienie nie są naliczane.*

Czyli odsetki ustawowe za opóźnienie nie są naliczane od kwot świadczenia wychowawczego przyznanego na podstawie decyzji, której następnie stwierdzono nieważność z powodu jej wydania bez podstawy prawnej lub z rażącym naruszeniem prawa albo świadczenia wychowawczego przyznanego na podstawie decyzji, która została następnie uchylona w wyniku wznowienia postępowania i osobie odmówiono prawa do świadczenia wychowawczego.

Należności z tytułu nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat, licząc od dnia, w którym decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego stała się ostateczna.

Bieg przedawnienia przerywa:

- 1) odroczenie terminu płatności należności,
 - 2) rozłożenie spłaty należności na raty,
 - 3) zastosowanie środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony
- przy czym po przerwaniu biegu terminu przedawnienia biegnie on na nowo odpowiednio od dnia następującego po zakończeniu okresu odroczenia terminu płatności należności, zakończeniu okresu rozłożenia spłaty należności na raty lub zastosowania środka egzekucyjnego, o którym dłużnik został powiadomiony.

Decyzja o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego nie jest wydawana, jeżeli od terminu jego pobrania upłynęło więcej niż 10 lat.

Ważne: *Kwoty nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego łącznie z odsetkami ustawowymi za opóźnienie ustalone ostateczną decyzją, podlegają potrąceniu z wypłacanego świadczenia wychowawczego, wypłacanych świadczeń rodzinnych oraz wypłacanych zasiłków dla opiekunów, o których mowa w ustawie z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów.*

Nienależnie pobrane świadczenie wychowawcze podlega egzekucji w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Kwoty nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego podlegają zwrotowi łącznie z odsetkami ustawowymi za opóźnienie na rachunek bankowy wskazany przez organ właściwy. Odsetki są naliczane od pierwszego dnia miesiąca następującego po dniu wypłaty świadczenia wychowawczego do dnia spłaty.

Organ właściwy, który wydał decyzję w sprawie nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego, może umorzyć kwoty nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego łącznie z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności dotyczące sytuacji rodziny.

W przypadku zwrotu nienależnie pobranego świadczenia wychowawczego w formie czeku, nie realizuje się czeku, gdy kwota zwrotu jest niższa niż koszty obsługi czeku.

W przypadku śmierci osoby, która pobrała nienależnie świadczenie wychowawcze, wygasają należności, o których mowa w art. 25 ust. 2 i 9 ustawy.

Ustawa na wzór analogicznego przepisu w u. ś r. przewiduje w art. 26, że podmiot prowadzący rachunek płatniczy oraz bank i spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa prowadzące rachunek inny niż płatniczy, a także wydawca instrumentu płatniczego są zwolnieni od wypłaty pełnej lub częściowej kwoty, o której mowa w art. 25 ust. 1 ustawy, jeżeli przed otrzymaniem wniosku organu właściwego dokonali z tych

rachunków wypłat innym osobom i te wypłaty nie pozwalają zrealizować wniosku w całości lub w części, oraz w terminie 30 dni od dnia otrzymania wniosku poinformują o tym ten organ, wraz ze wskazaniem osób, które pobrały wypłaty.

Zwrot kwot świadczenia wychowawczego, o którym mowa w art. 25 ust. 1 ustawy, uznaje się za zwrot świadczeń nienależnie pobranych.

Zmiana lub uchylenie decyzji dotyczącej świadczenia wychowawczego

Organ właściwy oraz marszałek województwa mogą bez zgody strony zmienić lub uchylić ostateczną decyzję administracyjną, na mocy której strona nabyła prawo do świadczenia wychowawczego, jeżeli uległa zmianie sytuacja rodzinna lub dochodowa rodziny mająca wpływ na prawo do świadczenia wychowawczego, członek rodziny nabył prawo do świadczenia wychowawczego w innym państwie w związku ze stosowaniem przepisów o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, osoba nienależnie pobrała świadczenie wychowawcze lub wystąpiły inne okoliczności mające wpływ na prawo do świadczenia wychowawczego. Zmiana decyzji na korzyść strony nie wymaga jej zgody.

Uwaga: zgodnie z art. 27 ust 3 ustawy, decyzje przyznające świadczenie wychowawcze są natychmiast wykonalne (nie ma potrzeby nadawać klauzuli natychmiastowej wykonalności na podstawie przepisów Kpa).

13. Finansowanie świadczenia wychowawczego

Organ właściwy oraz samorząd województwa realizują zadania z zakresu świadczenia wychowawczego jako zadanie z zakresu administracji rządowej. Świadczenie wychowawcze i koszty jego obsługi są finansowane w formie dotacji celowej z budżetu państwa.

Środki na ten cel będą przekazywane gminom przez właściwych wojewodów (dysponentów stosowanych części budżetowych).

Ze środków przekazanych gminom przez wojewodów finansowane będą zarówno wypłaty świadczenia wychowawczego, jak i koszty związane z obsługą tego zadania.

W 2016 r. na obsługę ustawy gminom będzie przysługiwać 2% otrzymanej dotacji na świadczenie wychowawcze. Od 2017 r. wartość wskaźnika odpisu na koszty obsługi wyniesie 1,5%.

W 2016 r. wojewoda w terminie tygodnia od dnia opublikowania w Dzienniku Ustaw ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (czyli od 17 lutego 2016 r.), jest zobowiązany przekazać gminom środki finansowe na wdrożenie ustawy.

Ważne: Środki finansowe przekazane na wdrożenie ustawy pomniejszają przysługującą gminom kwotę na koszty obsługi zadania. Oznacza to, że całość środków z budżetu państwa przeznaczonych na wdrożenie ustawy oraz na jego obsługę w ciągu całego 2016 r., nie mogą być wyższe niż 2% otrzymanej dotacji na świadczenie wychowawcze.

Środki na wdrożenie ustawy, w kwocie przekazanej przez właściwego wojewodę, mogą być przeznaczone na – istotne z punktu widzenia gminy – cele związane z przygotowaniem się jej do realizacji ustawy (np. na: adaptację pomieszczeń, w których będzie realizowana ustawa, wyposażenie stanowisk pracy, zakup materiałów biurowych, zatrudnienie osób, które będą zajmować się obsługą).

Od 2017 r. koszty obsługi w przypadku organu właściwego wynoszą 1,5% otrzymanej dotacji na świadczenie wychowawcze.

14. Sprawozdawczość rzeczowo-finansowa

W związku z realizacją zadań wynikających z ustawy gminy będą zobowiązane do sporządzania i przekazywania wojewodzie, drogą elektroniczną, sprawozdań rzeczowo-finansowych. W pierwszym okresie, tj. od 1 kwietnia 2016 r. do 30 września 2017 r. ww. sprawozdania będą przedkładane wojewodzie w okresach miesięcznych. Natomiast od 1 października 2017 r. będzie obowiązywał kwartalny cykl przedkładania powyższych sprawozdań.

W związku z powyższym, za okres od 1 kwietnia 2016 r. – 30 września 2017 r., gmina zobowiązana będzie do przekazania do 7. dnia miesiąca następującego po upływie każdego miesiąca, miesięcznego sprawozdania rzeczowo-finansowego z realizacji zadań z zakresu świadczenia wychowawczego. Termin przekazania pierwszego miesięcznego sprawozdania (za kwiecień 2016 r.) dla gmin to 7 maja 2016 r.

Od 1 października 2017 r. gmina będzie zobowiązana do przekazania do 15. dnia miesiąca następującego po upływie każdego kwartału, kwartalnego sprawozdania rzeczowo-finansowego z realizacji zadań z zakresu świadczenia wychowawczego.

Dane zawarte w tych sprawozdaniach dotyczyć będą przede wszystkim: wydatków na świadczenie wychowawcze i liczby wypłaconych świadczeń, struktury rodzin pobierających świadczenie wychowawcze oraz obsługi realizacji zadania.

Ponadto, raz na kwartał, gminy zobowiązane będą do przesyłania tzw. zbiorów centralnych o beneficjentach świadczenia wychowawczego. Termin pierwszego przesyłu ww. zbioru to lipiec 2016 r.

15. Wejście w życie ustawy

Ustawa wchodzi w życie 1 kwietnia 2016 r., z wyjątkiem art. 53 (dotyczącego przekazania środków finansowych gminom na wdrożenie ustawy oraz obowiązku wyznaczenia lub utworzenia przez gminy jednostek właściwych do realizacji zadań z zakresu świadczenia wychowawczego), który wszedł w życie z dniem ogłoszenia ustawy czyli 17 lutego 2016 r.

16. „Rodzina 500plus”: szkolenia dla samorządów

W piątek 19 lutego rozpoczynają się szkolenia dla pracowników gmin, którzy będą przyjmować wnioski i wypłacać świadczenia w ramach programu „Rodzina 500 plus”. Pracownicy resortu rodziny odwiedzą wszystkie województwa.

Szkolenia odbędą się w każdym województwie i będą prowadzone przez pracowników Departamentu Polityki Rodzinnej i Departamentu Informatyki MRPiPS we współpracy z pracownikami właściwych Urzędów Wojewódzkich.

W Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zostanie uruchomiona infolinia, za pośrednictwem której będą udzielane wszelkie informacje związane z programem „Rodzina 500plus”. Takie infolinie będą także działały we wszystkich Urzędach Wojewódzkich.

Spis treści

1. Przepisy ogólne	5
2. Świadczenia wychowawcze	9
3. Zasady ustalania dochodu rodziny	10
4. Podmioty realizujące zadania w zakresie świadczenia wychowawczego	13
5. Postępowanie w sprawach o świadczenie wychowawcze	15
6. Postępowanie w sprawach o świadczenie wychowawcze	17
7. Programy informatyczne stosowane do realizacji ustaw	18
8. Rodzinny wywiad środowiskowy	19
9. Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego	20
10. Ustalanie prawa do świadczenia wychowawczego	22
11. Wypłata świadczenia wychowawczego	25
12. Nienależnie pobrane świadczenie wychowawcze	25
13. Finansowanie świadczenia wychowawczego	27
14. Sprawozdawczość rzeczowo-finansowa	28
15. Wejście w życie ustawy	28
16. „Rodzina 500plus”: szkolenia dla samorządów	28

NOTATKI

NOTATKI

